

Hrvatski glazbeni i liturgijski kodeksi srednjega vijeka: Interdisciplinarna obrada

Voditeljica projekta: prof. dr. sc. **Hana Breko Kustura**

<http://www.cromuscodex70.com/>

PROJEKT FINANCIRA HRVATSKA ZAKLADA ZA ZNANOST (2017.-2021.)

RADIONICA

Dubrovnik, 23. siječnja 2018., 14:00 - 17.00 sati

Sveučilište u Dubrovniku, Studij povijest Jadrana i Mediterana

Sudjeluju: prof. dr. Hana Breko Kustura (Zagreb), Dr. Marijana Horvat (Zagreb), doc. dr. Katarina Livljanić (Pariz), dr. Rozana Vojvoda (Dubrovnik), mr. sc. fra Domagoj Volarević (Split)

O PROJEKTU

- Cilj projekta je interdisciplinarna obrada liturgijskih i glazbenih kodeksa hrvatskih zemalja u razdoblju od 11.-17./18. stoljeća pohranjenih u hrvatskim i inozemnim arhivima. To je premijerni pothvat zajedničke suradnje muzikologa, filologa, pjevača, liturgičara i povjesničara umjetnosti specijaliziranih za dokumente srednjovjekovne hrvatske glazbe, pisane riječi, liturgije i likovnosti.
- u fokusu je komparativna usporedba znanih hrvatskih izvora sa europskim rukopisima i otkriće njihova stvarnog eklezijastičkog porijekla, te identiteta rukopisa koji do danas u većem broju izvora nije poznat.
- veći dio glazbenih rukopisa danas je pohranjen u crkvenim arhivima Hrvatske, no nekolicina hrvatskih kodeksa pohranjeno je u Bodleian library u Oxfordu, Mađarskoj nacionalnoj biblioteci u Budimpešti, Bavarskoj državnoj biblioteci u Münchenu, Apostolskoj biblioteci u Vatikanu, Jean P. Getty muzeju u SAD-u.
- glazbeni i liturgijski kodeksi koji datiraju od 11. stoljeća naovamo predstavljaju najraniji sloj izvora hrvatske pismenosti, liturgije i glazbe, koji tek postupno trebaju ući u europske znanstvene publikacije i omogućiti mapiranje hrvatskih izvora za glazbu srednjega vijeka u njihove repertoarno povijesne kontekste.
- projekt se temelji na suvremenim metodama poredbenog istraživanja, analize latinskog jezika u najstarijim sakramentima hrvatskih prostora, analizama hrvatskog jezika u napjevima koji su umetnuti u službene latinske glazbene rukopise, te analizi iluminacija i načina oslikavanja hrvatskih glazbenih kodeksa srednjega vijeka.

Raspored i sažeci izlaganja:

14:00-17:00 sati

Uvodno slovo i izlaganje

**14:00 Hana Breko Kustura (Zagreb)
Hrvatska glazba srednjega vijeka. Stanje istraživanja i nove smjernice projekta Cromuscodex70**

Izlaganje će predstaviti najnovije rezultate istraživanja glazbe, liturgije i jezika napjeva iz rukopisnih glazbenih izvora hrvatskih i inozemnih

arhiva koji se odnose na rukopisne latinske kodekse srednjega vijeka. Ti su rezultati proistekli iz započetog interdisciplinarnog rada istraživača na projektu Hrvatske zaklade za znanost i HAZU-a: *Cromuscodex*. Uz pomoć odabranih primjera predavanje će studentima ukazati na temeljnu metodologiju istraživanja muzikologa-medievista, te predstaviti načine obrade glazbenih izvora u njihovom europskom komparativnom kontekstu.

14.30 Fra Domagoj Volarević (Split) Osnovni konteksti crkvenih napjeva

Svrha izlaganja je prikaz orisa glavnoga konteksta hrvatskih srednjovjekovnih kodeksa, dakle uključivo i onih koji se odnose na glazbu: a to je liturgijski kontekst. Budući da je ovaj kontekst u mnogim kodeksima nedovoljno pravilno vrednovan, pa i gledan kao pomoćni ili čak i nebitan, potrebno je osvijetliti liturgijski vid i pozadinu nastanka, te uporabe liturgijskih knjiga, kako bi ih se na pravi način moglo vrednovati i istraživati i s ostalih aspekata: povijesnog, glazbenog, muzikološkog, književnog i umjetničkog.

14:50 Rozana Vojvoda (Dubrovnik)

Iluminacija zadarskih rukopisa iz 11. stoljeća pisanih beneventanom: Historiografija i analiza oslika s posebnom naglaskom na tipove beneventanskih inicijala

Prvi dio izlaganja posvećen je predstavljanju bogate bibliografije zadarskih rukopisa iz 11. stoljeća pisanih beneventanom, koji se čuvaju u inozemnim zbirkama, dva u Oxfordu u Bodelian library (MS. Canon. Liturg. 277, MS. Canon. Bibl. Lat. 61) i jedan u Budimpešti u Mađarskoj akademiji znanosti (K 394). Iako su se rukopisima bavili mnogi znanstvenici, a ključni doprinos šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća dali Marijan Grgić, Viktor Novak i Branka Telebaković Pecarski, tek je danas s porastom znanstvene bibliografije i znanja o tipologiji inicijala beneventanskih rukopisa (s osobitim doprinosom Giulie Orofino i Emanuele Elbe) moguće preciznije ustanoviti prototipove inicijala koji su se koristili u zadarskim rukopisima. Sva tri spomenuta rukopisa pisana su oblom beneventanom (tzv. Bari tip) i pripadajuća slikana dekoracija na prvi pogled ima sve karakteristike apulijske iluminacije beneventanskih rukopisa u jedanaestom stoljeću. Analiza tipologije inicijala, međutim, pokazuje veliki broj montekasinskih predložaka (najbrojniji inicijali rukopisa MS.Canon.Liturg. 277 su ornamentalni inicijali komponirani od prepleta i stiliziranih biljnih oblika koji su se koristili u drugoj polovici desetog stoljeća u montekasinskoj opatiji), neke značajke iluminacije Beneventa i Capue, ali i neke specifične lokalne značajke (zamjena lika orla paunom u I-inicijalima). Ponekad je čak moguće ustanoviti da je illuminator mlađeg rukopisa (MS. Canon. Bibl. Lat. 61) izravno kopirao inicijale starijeg rukopisa (MS. Canon. Liturg. 277).

Izlaganje se zaključuje tezom da iluminaciju zadarske grupe rukopisa nije moguće interpretirati samo na osnovi apulijskih predložaka. Otkrivajući starije montekasinske i druge prototipove moguće je dokazati dvije stvari: kontinuitet radionice koja nastavlja koristiti starije predloške i selektivnu apsorpciju uz raznih izvora, koja uz neke specifične elemente čini osnovu lokalne zadarske iluminatorske škole.

PAUZA 15:10- 15:30 sati

15:30 Marijana Horvat (Zagreb)

Osnovna obilježja hrvatskoga jezika predstandardnoga razdoblja

Predstandardno se razdoblje hrvatskoga jezika može podijeliti u tri veća vremenska odsjeka, od kojih prvi obuhvaća pismenost i književnost hrvatskoga srednjovjekovlja, drugi jezični izraz 16. stoljeća, a treći 17. i prve polovice 18. stoljeća. U izlaganju će se u kratkim crtama predstaviti glavna jezična i grafijska obilježja toga razdoblja, nastanak dvaju jezičnih kompleksa (sjeverozapadnoga i jugoistočnoga), upozoriti na razlikovanje jezične osnove od književne nadgradnje i pokazati da je već u 17. stoljeću književna štokavština postala dominantna, te da je postojala uporabna norma, iako ne i normiranost u današnjem smislu. Također će se pokazati da je hrvatska kultura obilježena trojezičnošću (latinski, crkvenoslavenski hrvatske redakcije i hrvatski jezik) i tropismenošću (latinica, glagoljica i ćirilica).

15:50 Katarina Livljanić (Pariz)

Legenda o Barlaamu i Jozafatu - od Bude do kršćanskoga sveca

Ovaj rad predstavlja kratki izvještaj u tijeku istraživanja na legendi o sv. Barlaamu i Jozafatu u hrvatskim rukopisima, u arhivu HAZU i u NSK, u svrhu pripreme multimedijalne knjige uz novi CD koji će izdati diskografska kuća Arcana (Outhere Music) u 2018. godini. Ova je srednjovjekovna legenda u Europu donijela život Bude kojega su brojni prijevodi s gruzijskoga, grčkoga i latinskoga jezika na skoro sve vernakularne jezike srednjovjekovne Europe pretvorili u kršćanskoga sveca. Izvori koji se čuvaju u Hrvatskoj pripadaju nekolicini različitih tradicija i verzija prijevoda ove legende.

ZAVRŠNA DISKUSIJA 16:15-17:00 sati

BIOGRAFIJE SUDIONIKA

Prof. dr. Hana Breko Kustura – je znanstvena savjetnica u Odsjeku za povijest hrvatske glazbe HAZU i naslovna izvanredna profesorica na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu. Nositeljica je kolegija posvećih glazbi srednjega vijeka i renesanse. Od 1. travnja 2017. na rok od četiri godine voditeljica je projekta "Hrvatski glazbeni i liturgijski kodeksi srednjega vijeka: Interdisciplinarna obrada". Autorica je triju znanstvenih knjiga o glazbenim rukopisima Hrvatske u, te četrdesetak izvornih znanstvenih radova objavljenih u Hrvatskoj i inozemstvu. Za znanstveni rad je nagrađena Nagradom HAZU 2003., Nagradom HGZ-a, 1993., te Nagradom grada Sinja 2017. Članica je Upravnog odbora Hrvatskog muzikološkog društva, redovita članica skupine „Cantus planus“ IMS, te redovna članica Međunarodnog muzikološkog društva.

Mr.sc. fra Domagoj Volarević– svećenik, franjevac, član Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja sa sjedištem u Splitu. Osnovno školovanje završio u Metkoviću, a Gimnaziju u Sinju. Od 2009. do 2013. studira na Papinskom liturgijskom institutu (Pontificio istituto liturgico) pri Papinskom Ateneju svetog Anzelma (Pontificio Ateneo s. Anselmo) gdje je stekao akademski stupanj licencijata. Trenutno radi na temi doktorske disertacije. Od 2013. asistent je pri katedri liturgike na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Posebni su mu znanstveni interesi usmjereni na istraživanja liturgijskih kodeksa i knjiga, te njihovih molitvenih obrazaca.

Dr. sc. Rozana Vojvoda je rođena u Dubrovniku, gdje je i završila osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje (Opća gimnazija). Diplomirala je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (studijske grupe: povijest umjetnosti, komparativna književnost) 1999. godine s temom „Dubrovački iluminirani rukopisi“, a magistrirala 2001. godine na Odsjeku za srednji vijek Srednjoeuropskog sveučilista u Budimpešti s temom "Većenegin časoslov; studija rukopisa s posebnim osvrtom na ukrašene inicijale". U sklopu dokorskog studija studijski je boravila na Papinskom institutu u Torontu (PIMS) od siječnja do travnja 2004. godine pod mentorstvom prof. dr. Virginie Brown. Obranila je doktorsku disertaciju („Dalmatinski iluminirani rukopisi pisani beneventanom i benediktinski skriptoriji u Zadru, Dubrovniku i Trogiru“) na Srednjoeuropskom sveučilistu u Budimpešti 2011. godine. Od 2005. godine zaposlena je kao kustosica (od 2013. kao viša kustosica) u Umjetničkoj galeriji Dubrovnik gdje radi na izložbama moderne i suvremene umjetnosti. Bavi se likovnom kritikom (od 2012. je član HS AICA) i objavljuje u Konturi, Vijencu, Zarezu, Kvartalu i na Trećem programu HRT-a (emisija „Triptih“). Od 2016. godine radi kao vanjska

stručna suradnica na Odsjeku za humanističke znanosti Sveučilišta u Dubrovniku (Povijest Jadrana i Mediterana).

Dr. sc. Marijana Horvat znanstvena je savjetnica i voditeljica Odjela za povijest hrvatskoga jezika i povijesnu leksikografiju u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu. Osim poviješću hrvatskoga jezika, što joj je primarni interes, bavi se i proučavanjem suvremenoga hrvatskog jezičnog standarda. Kao voditeljica ili suradnica uključena je u rad nekoliko domaćih projekata. Suraduje i na međunarodnim znanstvenim projektima i istraživanjima. Dobitnica je Državne nagrade za znanost u području humanističkih znanosti za 2013. godinu. Bila je dugogodišnja članica Državnoga povjerenstva za provedbu natjecanja u poznavanju hrvatskoga jezika te predsjednica toga povjerenstva, savjetnica pri izradi testova iz hrvatskoga jezika za državnu maturu i recenzentica testova iz hrvatskoga jezika za državnu maturu. Članica je Znanstvenoga vijeća za obrazovanje i školstvo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i Radne sekcije za hrvatski jezik, Društva profesora hrvatskoga jezika, MH, uredništva časopisa *Rasprave, Hrvatski jezik* (urednica rubrike *Vremeplov*) i *Moslavačko zrcalo*. Autorica je ili suautorica mnogih znanstvenih radova i šest knjiga te suurednica triju knjiga. Predavala je na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu i Filozofskom fakultetu u Zagrebu te na Doktorskom studiju Povijest i dijalektologija hrvatskoga jezika Filozofskoga fakulteta u Rijeci i Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu.

Doc. dr. sc. Katarina Livljanić je docentica srednjovjekovne glazbe na pariškome sveučilištu Sorbonne gdje vodi Master program iz interpretacije srednjovjekovne glazbe. Od godine 1997. umjetnička je voditeljica ansambla za srednjovjekovnu glazbu « Dialogos » kojeg je Ministarstvo kulture Republike Francuske 2016. uvrstilo u prestižnu kategoriju nacionalne glazbene kompanije.

Katarina Livljanić autorica je brojnih znanstvenih radova tiskanih u najvažnijim međunarodnim izdavačkim kućama (Harvard University Press, Cambridge University Press). Autorica je višestruko nagrađivanih nosača zvuka i DVD snimki diskografskih kuća Apha, Arcana, Outhere Music i Sony. Njezina recentna znanstvena knjiga objavljena je u zbirci „Paléographie Musicale“, koju su 1889. pokrenuli benediktinci u Solesmesu.

Kao interpret srednjovjekovne glazbe gostovala je na najvažnijim svjetskim festivalima od Lincoln Centra u New Yorku do Festivala u Sydneyu, Edinburghu, Parizu, Mexicu, i brojnim drugima, a kao gostujući predavač boravila je na Sveučilištima u Harvardu, Yaleu, pri Scholi Cantorum Basiliensis u Baselu, te u Fondazione Cini u Veneciji. Redovito suraduje s prof. Susan Rankin sa Sveučilišta Cambridge. Za svoj je rad nagrađena redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića od hrvatskoga predsjednika, te redom „Chevalier des arts et des lettres“ od strane Ministarstva kulture Republike Francuske.